

Lianen op de tuin

NATUURLIJK TUINIEREN

Tekst: ERIK HOOIJBERG

Beeld: Internet en privécollectie Erik Hooijberg

Lianen kennen we als het transportmiddel bij uitstek voor Tarzan. Slingerend van de ene naar de andere lian verplaatst hij zich door het tropische oerwoud. Wist je dat er ook in Nederland planten bestaan die zich als lianen aan bomen hechten? Op Ons Buiten kunnen we die bewonderen; een oerwoud op kleine schaal.

De lian in kwestie heet Hedera helix. De heder (klimop of eilof) is jaarrond groen en staat voor eeuwig leven. Op grafstenen wordt daarom vaak een ingehakte afbeelding van een heder gebruikt. De plant kan kruipend over de grond een prima bodembedekking geven, waardoor ongewenst onkruid geen kans krijgt. Maar pas op! De kruipende vorm zoekt steun en wil groeien naar het licht. Vanaf de grond kruipen ze dan bij een

boom of struik omhoog, waaraan ze zich met stevige hechtwortels vastklampen. In het begin wel grappig, maar ongemerkt kan een boom zomaar in eens helemaal vol zitten. Dat hoeft overigens geen probleem te zijn. Een gezonde boom kan wel wat hebben en de heder is geen parasiet. Een door heder overwoerde boom biedt schuil- en broedgelegenheid aan onder meer merel, heggenmus, winterkoning en andere vogels. In een gevaarlijk scheefstaande berk aan de Annalaan trof de kapploeg in januari van dit jaar een heleboel oude nestjes aan.

Winterkoning bezig met nestbouw in Hedera helix tegen een muur. Het vrouwtje legt en bebroedt 5-8 witte eieren vanaf april. De winterkoning heeft een legsel per jaar. (Foto: Zeelandnet)

De boom moest helaas worden gekapt, maar gelukkig nog ruim voordat het broedseizoen aanbreekt. Deze waarneming geeft maar weer aan dat zo'n overwoerde boom een belangrijke ecologische functie heeft. Vlak bij de plaats waar het

De heggenmus mag graag broeden in het dichte gebladerte van de heder. Het mannetje zingt al vroeg in het voorjaar. Het vrouwtje legt en bebroedt vier tot vijf helderblauwe eitjes. Dat kan al in maart beginnen. De heggenmus heeft twee tot drie legsels per jaar. (Foto: Vogelbescherming.nl)

ecohuisje een plek moet krijgen, staat nog zo'n door heder overwoerde boom. Ga maar eens kijken of je daar binnenkort in het broedseizoen vogels in en uit ziet vliegen. Nu al overwinteren daarin misschien dagvlinders, zoals de citroenvlinder, de dagpauwoog, de gehakelde aurelia en de kleine vos. Die houden een soort winterslaap

ZO'N
OVERWOEKERDE
BOOM HEEFT EEN
BELANGRIJKE
ECOLOGISCHE
FUNCTIE

Verlaten merelnest uit een Hedera helix. Het vrouwtje broedt vanaf april en legt 4-5 lichtblauwe roodachtig bruin bespikkelde eieren. De merel kan tot wel vier legsels per jaar hebben. (Foto: rgbstock.nl)

en komen in de lente weer tevoorschijn.

Tweevormigheid van de bladeren: bladdimorfie

Als je de bloeiende plant nauwkeurig bekijkt, valt op dat zich twee verschillende bladvormen aan een en dezelfde plant kunnen bevinden. Biologen noemen dat bladdimorfie. De bladeren aan niet-bloeiende takken zijn handvormig gelobd tot gespleten en hebben een hartvormige bladvoet. Als de plant wat ouder is en voldoende licht opvangt, kunnen er zich boogvormig afstaande bloeiende zijtakken vormen met eironde, niet-gedeelde bladeren. Vandaar ook de bijnaam eilof voor deze plant. Dan heb je dus twee verschillende bladvormen aan een en dezelfde plant. Een stek van zo'n uitloper zal verder altijd deze eironde bladvorm behouden zonder hechtwortels. En dat is voor kwekers dan weer een buitenkans om bolvormige heder aan te bieden. Wie doet hem dat na?

Nectar en bessen als voer voor insecten en vogels

De hederabloei met onopvallende kleine geelgroene bloemen die in trossen als bolle schermen aan de plant staan. De bloemen zijn klein, tweeslachtig, regelmatig, vijftandig en produceren zeer langdurig van de herfst tot in december/ januari nectar. Om die reden noemen we de hederabloei ook wel een drachtplant die nectar en stuifmeel produceert - als maar weinig andere planten dat doen. In de geïllustreerde flora van Nederland lees ik nog het volgende. "De zeer honingrijke bloemen zijn proterandrisch,

dat wil zeggen: de meeldraden openen hun helmknoppen, eer de stempels rijp zijn. Ze worden bezocht door allerlei insecten:

HEDERA HEEFT HET EEUWIGE LEVEN

zweefvliegen, wespen, bijen, hommels, dagvlinders." De dofwarte bessen zijn daarna weer voer voor besetende vogels zoals opnieuw de merel, maar ook voor lijsters, waterhoentjes, spreeuwen en houtduiven die zodoende de zaden verspreiden. Zo zie

je maar dat zo'n betrekkelijk eenvoudig ogende plant tamelijk ingewikkeld in elkaar steekt en meerdere belangrijke ecologische functies heeft. Toch is het wel een beetje oppassen. hederabloei in een solitaire boom is geweldig, maar de gevaarlijk scheefstaande berk vormde ook

Blauwzwarte bessen van de hederabloei; voer voor vogels in barre tijden. (foto: Erik Hooijberg)

een springplank naar bomen aan de andere kant van de sloot aan de Riekerweg. Zoals gezegd; een gezonde boom kan wel wat hebben en geeft steun aan deze prachtige en veelzijdige plant die een belangrijke ecologische functie heeft. Hedera kan overigens ook prima groeien over een schutting of traliewerk. Op termijn levert dat een mooie levende perceelafscherming op, met schuil- en broedruimte en voedsel voor vogels en insecten.

Heb je vragen of opmerkingen? Stuur een e-mail naar Erik Hooijberg: groen@ons-buiten.nl.

Bronnen: Wikipedia en 'Geïllustreerde flora van Nederland', Heimans, Heinsius en Thijssse, 21e druk, 1965.

Hedera helix overwoekert een elst nabij de beoogde bouwplaats voor het ecohuisje 'Ons Nest'. De hederabloei staat in december/ januari vol met bessen. (foto: Erik Hooijberg)

Hedera helix met gelobde bladeren aan de klimranken en met eironde bladeren aan ranken met bloemen (Illustratie: wikipedia.nl)